

De Jaren 50 Outline

Rudy Geldhof

OUTLINE

ZEVENDELIGE SERIE

gesitueerd in

"DE JAREN VIJFTIG"

Rudy Geldhof

HET VERHAAL EN DE TWEE HOOFDPERSONAGES

Als een serie gemaakt wordt, gesitueerd in een welbepaalde periode, dan moeten de problemen, eigen aan die periode, terug te vinden zijn in het verhaal.

Wat zijn dus de problemen, eigen aan de jaren vijftig?

Er zijn twee krachtlijnen, die in dramatisch opzicht met elkaar in conflict staan. Enerzijds is er de economische vooruitgang, de wederopbouw, de blik gericht naar de toekomst. Anderzijds zijn er de wonden opgelopen tijdens de tweede wereldoorlog, want naast het giftig geschenk van de koningskwestie, speelde het persoonlijk leed bij een grote groep van de bevolking langer door. Het niet kunnen verwerken van het verleden dus.

Deze beide elementen (blik naar de toekomst - blijven staan bij het verleden) komen met elkaar in botsing binnen één gezin.

KAREL is het gezinshoofd. De man had vroeger een eenvoudige baan bij het kadaster, maar beschikte over een technische knobbel. Nu wil hij zijn graantje meepikken van de economische opbloei en waagt het de stap te zetten om zelfstandige te worden. Hij gaat zich vestigen in de stad en begint een zaak in elektrische apparaten, gespecialiseerd in radio's, later in televisietoestellen. Zijn zaak, waardoor hij in contact komt met Duitse importeurs, kent in de loop van het verhaal een ongehoorde bloei. Al is hij een kind van zijn tijd, en ziet hij vooruitgang vooral als het verwerven van materiële welvaart, hij is geen nouveau riche, hij blijft een integer man.

ALICE, zijn vrouw, is afkomstig van de buiten, en gevoelige vrouw als ze is, heeft ze moeite met de felle sprongen voorwaarts van haar man. Ze aardt niet in de stad, aan de luxe die het zakelijk succes met zich meebrengt, heeft ze niet echt behoefte, en in de stadse kringen waarin ze door haar man meegesleurd wordt, voelt ze zich niet thuis.

Maar wat erger is: Alice kan bepaalde gebeurtenissen uit het verleden niet verwerken. Ze heeft een groot schuldgevoel overgehouden aan dingen die gebeurd zijn tijdens de bezettingsjaren. Zo ontstaat, midden de triomfantelijke sfeer van wederopbouw, een dramatische contactstoornis binnen dit gezin.

HET VERLEDEN

Wat is er de oorzaak van dat Alice er zo bezwaard bijloopt?

Tijdens de bezetting werkte haar man Karel op het kadaster te Brugge, waar hij een planafdrukmachine bediende. Verschillende Duitse instanties, die copies voor hun documenten nodig hadden, en zelf niet over dergelijke machine beschikten, moesten noodgedwongen een beroep doen op het kadaster. Zo lieten de Organisation Todt er de plannen afdrukken voor de Atlantik Wall, van Zeeland tot Bretagne. Ook de Luftwaffe en het Oberkommando konden er terecht met hun ultra geheime veiligheidsschema's.

Karel moet zich, telkens de Duitsers zijn machine gebruiken, terugtrekken. Maar dit neemt niet weg dat er al rap vriendschapsbanden ontstaan tussen hem en de Duitsers. Vooral met de sympathieke Gefreiter Werner klikt het. Karel wint dus het vertrouwen van de Duitsers, en al heeft hij niet direct banden met de weerstand, het idee groeit om extra copies van de geheime documenten te maken voor de geallieerden. Dus zorgt Karel er voor dat de planafdrukmachine geregeld defect is, waardoor de Duitsers verplicht zijn zijn hulp in te roepen.

Karel brengt zelfs verbeteringen aan de machine aan, o.a. een zak om het afval van het ozalietpapier op te vangen... zak waar telkens een extra kopie van de geheime plannen in verdwijnt.

Karel, die ostentatief met Volk en Staat op zaak loopt, komt in contact met de plaatselijke inlichtingendienst Zig. Vanaf nu gaat hij - met medeweten van zijn vrouw - systematisch extra kopieën maken voor het verzet. Koeriers zorgen er voor dat via Frankrijk en Spanje de microfilms hun weg vinden naar Londen. Soms worden ze opgepikt door Lysanders, waardoor de geheime documenten eerder op Churchills bureau dan op die van Hitler belanden.

Dit alles belet Karel niet om goeie maatjes te blijven met de Duitsers, vooral met Werner. Die komt zelfs vaak aan huis en ook Alice apprecieert de vriendschap van deze rustige, antimilitaristische Duitse huisvader erg. In intieme kring worden feestjes gebouwd, er wordt gedanst, en Werner is dankbaar dat hij bij zijn Vlaamse vrienden wat huiselijke gezelligheid vindt, nu hij zo ver van zijn vrouw en kinderen is. Hoe vaak haalt hij niet de foto's van zijn schoon gezin te voorschijn... Kon er maar een einde komen aan de oorlog!

Maar op een dag gebeurt het gevreesde. Een koerier wordt gevat. Op hem worden microfilms van ultra geheime plannen van de Atlantik Wall gevonden. Alle sporen leiden naar het kadaster van Brugge.

Een niets of niemand ontziend onderzoek volgt. Karel wordt aangehouden en ondervraagd, maar zijn ogenschijnlijk betrouwbaar uiterlijk, zorgt er voor dat hij voorlopig wordt vrijgelaten. Een aantal Gefreiter worden ondervraagd en Werner komt in nauwe schoenen te staan als de Geheime Feldpolizei vaststelt dat hij in het bezit is van Amerikaanse dollars. Het zijn dollars, verworven als steekpenningen van aannemers aan de Atlantik Wall. Dit betekent zoveel als een doodvonnis voor de Duitser. Maar ook het net rond Karel wordt gespannen. Zijn vrouw Alice wordt grondig aangepakt, en als ze door de Geheime Feldpolizei aangemaand wordt te vertellen of ze ooit iets verdachts gehoord of gezien heeft, staat ze voor de keuze: Werner vrijpleiten van schuld, waardoor de kop van haar man allicht zal rollen, of Werner als de schuldige aanwijzen, waardoor ze haar man kan redden. Ze doet het laatste. Haar man gaat vrijuit, Werner wordt terechtgesteld en zij zit met een kanjer van een schuldgevoel.

TERUG NAAR HET VERHAAL - DE JAREN VIJFTIG

Terwijl Karel een realist is, naar de toekomst kijkt en het verleden achter zich kan laten ("t was oorlog, Werner was een vriend, het is erg, maar in een oorlog vallen nog meer onschuldige slachtoffers"), raakt Alice maar niet bevrijd van haar verstikkend schuldgevoel. Telkens ze iets over de oorlog ziet op TV of in de bioscoop, telkens ze het melodietje hoort waarop ze danste met Werner, of telkens één van de Duitse zakenrelaties op bezoek is, komen haar beelden die te maken hebben met haar verraad haar voor de geest. De foto's van de vrouw en de kinderen van Werner verschijnen in haar nachtmerries. Alice heeft een weduwe en wezen van hen gemaakt. En wat meer is, ze beseft dat Werners nagedachtenis voor zijn nabestaanden bedoezeld is. Hij is immers ter dood veroordeeld en gebrandmerkt als landverrader, die niet uit antinazi motieven, maar om zuiver opportunistische redenen - een handvol dollars - zijn land heeft verraden. Ze beseft dat zelfs in het naoorlogse Duitsland de familie van zo iemand met de vinger wordt gewezen.

Alice vecht om met haar geweten in het reine te komen, maar slaagt er niet in. Ze wordt geobsedeerd door de gedachte dat ze één of andere boete moet doen, een soort "Wiedergutmachung", in ongebruikelijke zin dus. Of moest ze maar kunnen vergiffenis krijgen van haar slachtoffers. Maar Werner is dood en zijn achtergebleven vrouw en kinderen, waar zitten die? Ergens diep, onvindbaar in Oost-Duitsland?

Alice blijft dus met haar gedachten hoe langer hoe meer hangen in het verleden, ze kan haar taken als moeder en als vrouw van een zakenman hoe langer hoe minder aan. Ondanks het groeiend zakelijk succes van haar man, raakt het gezin ontredderd. Alice zoekt hulp, maar weinig kan baten. De enige plaats waar ze min of meer tot rust komt is bij haar ouders op de buiten, waar ze perioden van relatief herstel doormaakt.

EEN AANTAL ANDERE PERSONAGES

RONNY, de oudste zoon van Karel en Alice. Een adolescent met mogelijkheden en problemen. Door de ambities van zijn vader komt hij terecht in een stadsmilieu van rijkelui waar hij zich maar onwennig voelt. Hij heeft problemen in het deftige katholieke college (we zitten in het preconciliaire opvoedingssysteem, met de sexuele taboes van de jaren dertig). Maar de jongen heeft vooral te lijden onder de disharmonie tussen zijn ouders. Hij begrijpt niet veel van de problemen van zijn moeder, die haar geheim aan niemand prijsgeeft. En hij komt in opstand tegen zijn vader. Daarnaast ontdekt Ronny de liefde, er wordt voor het eerst op zijn hart getrapt, maar dat zal hem naar de volwassenheid voeren...

BARTJE, het jongste zoontje, een onbevangen kind, dat door de problemen in het gezin wat geïsoleerd raakt, maar zich aan de wisselde omstandigheden makkelijk weet aan te passen, mede door zijn ongebreidelde fantasie.

CYRIEL, de oudere broer van Alice, een epilepticus. De man is niet echt gek, maar heeft een grappig vertekend beeld van de werkelijkheid. Hij verblijft in een gesticht, en voelt zich volmaakt gelukkig. Hij voelt zich een bevoorrechte, bijna een uitverkorene. Terwijl "de anderen" hun handen moeten vuil maken om aan de kost te komen, loopt hij in het gesticht rond als een plaatselijk rentenier, die levenswijsheden verkondigt aan wie ze wil aanhoren. Alice houdt nauw contact met hem, Karel mijdt hem liever.

Wie veel heeft aan die gekke oom Cyriel, is de kleine Bart. Het klikt tussen de prettig gestoorde oudere man en het jongetje met een teveel aan fantasie. Telkens het kind zich eenzaam voelt in het gezin, gaat hij soelaas zoeken bij zijn oom en zijn rare vrienden met hun amusante tics en wonderlijke uiteenzettingen.

Ontroerende scènes zijn mogelijk als Cyriel overlijdt. Bijvoorbeeld het begrafenisritueel in het gesticht, waarbij de eenvoudige kist ten grave gereden wordt op een zelfgemaakt karretje met fietswielen, dat voortgeduwd wordt door een sukkelend maar toegewijd groepje vrienden-epileptici.

CLAIRE, een zus van Alice, die schijnbaar haar tegenpool is. Claire is een levenslustige gescheiden vrouw, compleet verstedelijkt. Ze begrijpt niet veel van Alice, die zich blijkbaar om een niemandal zorgen maakt. Claire vindt dat het leven te kort is om er niet met volle teugen van te genieten. Telkens Ronny, die een brave collegejongen is met haar in contact komt, gaat er een andere swingende wereld voor hem open, al ziet hij snel in dat het

ogenschijnlijk lustig leventje dat tante leidt, ook maar een camouflagetechniek is voor het verbergen van een grote melancholie.

DE OUDERS VAN ALICE, een gepensioneerd dorpsonderwijzer en zijn vrouw. Een koppel rustgevende oudjes. De sfeer van pijptabak en oude boeken. In hun woning op de buiten wordt de overspannen Alice vaak opgevangen als ze tot rust wil komen, ook voor langere periodes.

RENEE, een jonge vrouw met wie Karel een tijdlang een relatie heeft. Gepassioneerd, geciviliseerd, gevoelig.

HET ECHTPAAR LESAFFRE, uitbaters van een buurtbioscoopzaal en vrienden van Karel en Alice. Ze hebben een dochtertje, FANNY. De aanvankelijke vriendschap tussen de gezinnen wordt op de proef gesteld, als de zaak van Karel de stad met Tv-toestellen overspoelt, waardoor het bioscoopbezoek fel daalt. Ronny is verliefd op het dochtertje, maar deze adolescentenliefde verloopt niet van een leien dakje.

DE DUITSE ZAKENRELATIE VAN KAREL.

En verder een aantal dieper uit te werken personages, bijvoorbeeld de OUDERS VAN RENEE, die zakenrelaties kunnen zijn van Karel.

Ook de oude MOEDER VAN KAREL kan ten tonele gevoerd worden. Zij wordt af en toe in huis genomen om voor de kinderen te zorgen, als Alice weer aan rust toe is.

OPNIEUW HET VERHAAL

In het middenstuk van het verhaal rijzen dus de vragen: zullen Karel en Alice hun gezin kunnen samenhouden? Is er een verzoening mogelijk tussen een toekomstgerichte blik en een blijven vasthaken aan het verleden? Zal het generatieconflict tussen vader en zoon bijgelegd worden? Zal het met Ronny mislopen of zal hij een vorm van volwassenheid bereiken? En vooral: zal Alice zich ooit herpakken en haar schuldgevoel van zich afzetten?

Ontroerende scènes zijn mogelijk, bijvoorbeeld i.v.m. de ontrouw van Karel. Want, hoe hij het ook meent als hij beweert van zijn overspannen vrouw te houden, hij is niet sterker dan de gemiddelde man. Tijdens de afwezigheden van Alice begint hij een relatie met Renée, een jonge vrouw uit de burgerij. Dit is voor niemand van de betrokkenen een plezierige situatie: Karel blijft immers houden van zijn vrouw, maar aan Renée heeft hij zoveel steun. Renée van haar kant levert een hopeloos gevecht om Karel definitief voor zich te winnen. Maar ze beseft hoe langer hoe meer dat hij in de grond een "père de famille" is, die naar de schaapstal zal terugkeren. De kinderen, voor wie Karel zijn buitenechtelijk avontuur tevergeefs wil verborgen houden, lijden ook onder de situatie. Ze zouden in andere omstandigheden die hartelijke Renée goed kunnen verdragen, maar ze is hun moeder niet. Al heeft Bartje, die nog een kind is, de situatie niet echt door. Ronny daarentegen komt in opstand tegen zijn vader.

Nog ontroerende scènes zijn mogelijk, als Bartje zijn vader voor het eerst betrapt met Renée. Hij ziet hoe zijn vader Renée, die stilletjes weent, troostend in de armen houdt. Op zo 'n moment heeft een man als Karel het natuurlijk niet makkelijk, hij kan zijn triestige geliefde niet zomaar wegsturen, en zijn zoontje ook niet. Dus tracht hij Bartje gerust te stellen met een leugen op kindermaat: "De juffrouw heeft verdriet, haar hondje is net gestorven ". Leugens

die door het onschuldige kind geslikt worden. Maar als Alice, zijn moeder, later terug is van een rustkuur en ongewild getuige is van een intieme scène tussen Bartje en de haar onbekende Renée, is ze erg geschokt. Het lijkt wel of haar plaats al ingenomen is. Op een aandoenlijke, voorzichtige manier ondervraagt Alice haar zoontje, dat in zijn onschuld het verhaaltje over het hondje en de treurige juffrouw die daarom door papa getroost wordt, nog eens overdoet. Wat het kind niet begrijpt, begrijpt de moeder wel en ze roept haar man triest ter verantwoording. Kortom, rond deze echtelijke ontrouw - stijl jaren vijftig, waar echtscheidingen in de betere kringen zo goed als taboe waren - zijn diepgaande confrontatiescènes in verschillende richtingen mogelijk.

NAAR DE ONTKNOPING

In het middenstuk staan de problemen van de hoofdpersonages natuurlijk centraal, maar de internationale problemen, zoals de Koude Oorlog duiken voortdurend in het verhaal op. De gebeurtenissen worden gevolgd op TV, en in de bioscoopzaal en zijn een gespreksonderwerp als de Duitse zakenrelatie op bezoek is.

Als in 1961 de Muur van Berlijn wordt opgetrokken, komt Alice van de Duitse zakenrelatie toevallig te weten waar de weduwe van Gefreiter Werner woont, namelijk in een dorp in Oost-Duitsland, waar ze werkt als kamermeid in een hotelletje. Alice raakt geobsedeerd door de gedachte dat ze de Duitse vrouw moet opzoeken. Karel wil zijn vrouw dit onzinnig idee uit het hoofd praten, maar niets helpt. Alice zal de weduwe van Werner opzoeken. Karel geeft tenslotte toe. Met veel sluwheid en met de hulp van een communistische vriend van het verzet, die nu een hoge post bekleedt in de K.P., slaagt hij erin passen te bekomen voor Oost-Duitsland.

Eenmaal gelogeed in het hotelletje in Oost-Duitsland, slaagt Alice er in de vriendschap van MARIA, de weduwe van Werner, te winnen. Alice zou niets liever willen dan aan Maria te bekennen hoe ze haar man verraden heeft, maar ze wacht het geschikte moment af. En dat geschikte moment wordt steeds maar uitgesteld. Het schuldgevoel van Alice groeit nog, want is ze nu met Maria niet hetzelfde spel aan het spelen zoals destijds met Werner? Namelijk het winnen van iemands vriendschap om er persoonlijk profijt uit te halen? (Vroeger: om makkelijker toegang te krijgen tot geheime documenten, nu: om vergiffenis te krijgen en zonder schuldgevoel verder te kunnen leven)

Tijdens het verblijf worden de twee vrouwen intiemer, en Maria vraagt zich af: wat willen die mensen van me? Misschien vermoedt ze zelf iets. Deze intimiteit brengt mee dat Maria bekend dat ze met een groot probleem zit, ze is niet alleen haar man verloren tijdens de oorlog, maar nu is ze ook haar zonen kwijt. Die bevonden zich op 13 augustus namelijk in Oost-Berlijn, de nacht dat de muur opgetrokken werd en nog een paar gaten vertoonde. Zoals zovelen zijn haar zonen die nacht nog door de prikkeldraad in West-Berlijn geraakt. Maria wil hen achterna, maar het IJzeren Gordijn is ondertussen potdicht. Maria is nu ook haar zonen kwijt.

Het is hier dat Alice ziet hoe ze haar verraad van destijds kan trachten goed te maken. Heeft ze Maria haar man afgenomen, ze zal haar haar vrijheid en haar zonen terug bezorgen. Alice brengt haar man op de hoogte van haar plan: "we gaan Maria naar het Westen smokkelen". Karel zit natuurlijk vol gegronde twijfels: wat een riskante onderneming! En wat zetten ze niet op het spel, een geslaagde carrière, hun vrijheid, misschien zelfs hun leven! Maar Alice opent alle registers van haar overtuigingskracht: waar is de moed van de verzetsman gebleven? Karel beseft dat het oversmokkelen van Maria de redding voor zijn vrouw zou kunnen betekenen, en i.v.m. zijn echtelijke ontrouw heeft hij ook één en ander goed te maken.

Karel geeft tenslotte toe. En de technische waardigheid en de sluwheid van de verzetsman komen weer te voorschijn. Hij maakt een schuilplaats voor de Duitse vrouw in zijn grote auto. Het avontuur kan beginnen.

Dan volgt het oversteken van de grens, scènes die uiteraard vol spanning zitten. Hoe dicht ze ook bij een ontmaskering staan, het oversmokkelen slaagt.

Er volgt een roerend weerzien van Maria en haar zonen, en onverbiddelijk komt het uur van de waarheid voor Alice dichterbij. Want de vraag die bij Maria en haar zonen rijst, kan niet meer ontweken worden: waarom hebben twee Vlamingen zoveel risico willen lopen voor een Duitse vrouw, die een vreemde voor hen is?

En hier bekent Alice schoorvoetend het verraad dat ze pleegde in 1944, ze is vol angst voor de reactie van de weduwe en haar zonen. Maar die reactie valt mee. De Duitsers hebben begrip, ze zien in wat het Alice moet gekost hebben om dit te bekennen en haar jarenlang aanhoudend schuldgevoel wijst er op dat ze een mens met gevoelens is. En wat meer is: in de ogen van de Duitsers is hun man en vader niet langer een opportunistisch landverrader...

Alice zal vanaf nu niet langer door het leven hoeven te gaan met een bezwaard geweten. Ze zal zich eindelijk kunnen herpakken en zich samen met haar gezin richten naar de toekomst. Het verleden is niet vergeten, maar verwerkt.

IN VERBAND MET DE STRUCTUUR

Om een maximum aan spanning te verkrijgen, wordt het verhaal niet chronologisch verteld. De gebeurtenissen tijdens de bezetting worden maar druppelsgewijs, door middel van flashbacks, zowel korte flitsen als langere stukken, aan de kijker prijsgegeven. Zo is het bijvoorbeeld pas op het einde, als Alice haar verraad aan de drie Duitsers bekent, dat de kijker door een laatste flashback dit verraad ook ziet. Pas hier mag de kijker ten gronde inzien waardoor Alice er het hele verhaal zo bezwaard bij liep. Voordien mocht de kijker veel vermoeden, maar pas nu komt de kern van de zaak aan het licht. Een structuur dus, die vergelijkbaar is met die van de film "Sofie's Choice".

Wat de stilistische eenheid in het verhaal betreft: als rode draad fungeren de internationale gebeurtenissen, van de tweede wereldoorlog tot kort na het optrekken van de muur in Berlijn. Dit kan op twee manieren gebeuren: ofwel zoals in de film "De Anslag", waar het verhaal af en toe, op een vloeiende manier, onderbroken wordt door beelden van het tijdsgebeuren, die begeleid worden door het commentaar van een verteller: ofwel door de personages o.a. naar het nieuws op TV en in de bioscoopzaal te laten kijken.

IN VERBAND MET DE SFEER, HET TIJDSBEELD

Het creëren van de juiste tijdssfeer mag het verhaal niet verstikken, maar het is duidelijk dat een serie over de jaren vijftig erg sfeervol kan zijn. Zelfs jongeren moeten kunnen geboeid worden. Zaken die zij nu vanzelfsprekend vinden, zijn ontstaan of hebben bij een breed publiek ingang gevonden in de jaren vijftig.

Om er een paar te noemen: de rock en roll was de eerste muziek, speciaal gericht naar de jeugd. Er waren de jukeboxen, de eerste degelijke platendraaiers, de radio's die in die tijd iets mythisch hadden, de eerste draagbare radio's ook. De eerste televisietoestellen, de eerste cola's, stylo's, kauwgom. De eerste huishoudelijke apparaten, stofzuigers, mixers...

HUMOR?

De aard van het onderwerp, dat nogal dramatisch is, vraagt om een gedoseerde dosis humor. Die kan o.a. gevonden worden in scènes rond het gesticht waar de epileptische oom verblijft, ook bij de figuur van de moeder van Karel, die als ouderwetse vrouw het huishouden doet in zijn modern huis. In plaats van goed gebruik te maken van de "handige" elektrische keukenapparaten, maakt ze er een knoeiboel van. Humor ook in de eerste pasjes die de oudste zoon op de toenmalige maden der liefde zet...
